

Богдан Новак
Острог (Україна)

ВІДНОСИНИ УКРАЇНСЬКОЇ І ГРУЗИНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОМЕТЕЇВСЬКОГО РУХУ (1921–1939)

Прометеївський рух, джерела якого сягають ще політичних і інтелектуальних традицій ХІХ ст., в міжвоєнний період став рухом, метою якого було створення національних держав для поневолених Радянським Союзом народів. В русі брали участь представники політичних еміграцій Азербайджану, Донських козаків, Грузії, Ідель-Уралу, Інгрії, Карелії, Комі, Північного Кавказу, Туркестану і України. Протектором руху була міжвоєнна Польща, а його патроном і архітектором Юзеф Пілсудський і його найближчі соратники.

Хоча в прометеївській концепції Пілсудського Україні відводилось перше місце, однак Кавказ теж відігравав величезну роль в планах польських візіонерів, а така невелика за розміром країна як Грузія в часи революції і боротьби за незалежність 1917–1921 рр., мала чи не найбільші успіхи в плані державного будівництва серед усіх державних організацій, що виникли на уламках Російської Імперії, а під кінець існування Демократичної Грузинської Республіки була навіть визнана державами переможницями у Першій Світовій війні і до 1932 р. мала своє офіційне дипломатичне представництво в Парижі. В часи революції і боротьби за незалежність 1921–1921 рр., також, відбулось налагодження офіційних контактів між українськими та грузинськими політичними елітами, дійшло навіть до фактичного дипломатичного визнання та створення дипломатичних представництв України в Грузії та Грузії в Україні. Але поразка новостворених держав в боротьбі за незалеж-

ність призвела до вимушеної еміграції державницьких еліт обох країн.

В умовах еміграції відбулось поновне налагодження контактів між українськими та грузинськими політичними діячами. Ще до приходу Ю. Пілсудського до влади, а разом з тим і початку прометеївської діяльності, відбулось формальне порозуміння між урядами УНР і Грузинської Демократичної республіки, відбулась низка зустрічей український діячів С. Петлюри, Миколи Шумицького, Яна Токаржевського-Карашевича з представниками грузинського уряду в еміграції, а саме з Акакі Чхенкелі, Ное Рамішвілі, Євгені Гегочорі, Ное Жорданія. З польської сторони ключову роль, не тільки в українсько-грузинських, але і українсько-кавказьких відносинах відіграли Тадеуш Голувко та Роман Кноль.

Після державного перевороту та приходу Ю. Пілсудського до влади, розпочинається активна фаза прометеївської діяльності. В Парижі було засновано журнал «Promethee», який став центральним органом прометеїстів, в Варшаві було відкрито Східний Інститут, де були українська і грузинська секції, та засновано клуб «Прометей». Практично в усіх цих прометеївських організаціях ключові посади отримували українці і грузини. В цей час найбільш активними учасниками прометеївського руху стають Андрій Лівіцький, Олександр Шульгин, Роман Смаль-Стоцький, Ісаак Базяк, з грузинської сторони Гіоргі Гвазава, Горгі Накашидзе, Симон Мдівані, Конрад Іманадзе.

Великою мірою, прометеївська діяльність зводилась до популяризації та пропаганди в усьому світі ідеї визволення поневолених Радянським Союзом народів. Цьому були присвячені різноманітні зібрання, конференції. Питання створення незалежних держав на Сході неодноразово порушувалось українськими та грузинськими діячами під час зустрічей з представниками Великобританії, Франції, Італії, Туреччини, Німеччини та сполучених штатів. Також складовою українсько-грузинської співпраці була розвідувальна та диверсійна діяльність на території СРСР, але про не є досить скупі документальні свідчення, які все ж таки дають підстави ствердити що така діяльність існувала.

Загалом, за словами дослідника прометеївського руху Гюргі Мамулія, українсько-кавказька співпраця була підставою, базою, завдяки якій існував цілий рух.

Список основних джерел та літератури:

1. Bruski J. Mykoła Czebotariw i placówka «Hetman». Z dziejów ukraińskich służb specjalnych na emigracji / J. Bruski // Dzieje najnowsze. – Rocznik XLV. – 2013.

2. Maj I. P. Instytutu Wschodniego w Warszawie 1926–1939, Oficyna Wydawnictwa Rytm, Instytut Stódiów Politycznych PAN. – Warszawa, 2007.

3. Nakaszdze J. Profesor Dr. Roman Smal-Stocki (1893–1969). In Memoriam / J. Nakaszdze // Zeszyty Historyczne. – Z. 17. – 1970.

4. Sergiusz M. Prometeizm w polityce II Rzeczypospolitej / M. Sergiusz. – Warszawa, 1971.

5. Snyder T. Tajna wojna. Henryk Józewski i polsko-sowiecka rozgrywka o Ukrainę / T. Snyder. – Kraków, 2008.

6. Tokarzewski-Karaszewicz J. Papers, 1895–1955 (inclusive), 1918–1954 (bulk) : <http://oasis.lib.harvard.edu/oasis/deliver/~uri00004>

7. Wiszka E. «Prometeusz» w Warszawie (1928–1939) / E. Wiszka uri 00004. (<http://uitp.net.pl/index.php/opracowania> / 123-prometeusz-w-warszawie).

8. II Rzeczpospolita wobec ruchu prometejskiego, red. naukowa i oprac. Paweł Libera, Warszawa 2013.

9. Комар В. Концепція прометеїзму в політиці Польщі (1921–1939) / В. Комар. – Івано-Франківськ, 2011.

10. Мамулія Г. Кавказская Конфедерация в официальных декларациях, тайной переписке и секретных документах движения «Прометей»: сборник документов / Сост., пред., пер., прим., Г.Г. Мамулія. – М., 2012.